

Jag frågar mig också varför man ska prioritera ursprung över tradition. Vore det inte bättre att finna en balans mellan sådana läsarter som man tror sig vara original och sådana som traditionen har helgat? Det kan vara skadligt med dikotomier där man i onödan framhäver en läsvariant framför en annan.

Lorenz (955) polemiserar också mot tidigare textkritiker som trodde sig ha funnit spår av en äldre äkta text till Nya testamentet i Bezae. Lorenz hävdar i stället att tillverkarna av Bezae skapade en ny grekisk texttradition utifrån de äldre latinska bibelöversättningarna.

Det återstår att se om forskarvärlden accepterar Lorenz (implicita) tes att Bezaes grekiska text är ”irrelevant” för rekonstruktionen av den initiala texten i Nya testamentet på grekiska.

Kalle O. Lundahl

RÜDIGER LUX

Sacharja 1–8

Herders Theologischer Kommentar zum Alten Testament, Basel: Herder, 2019,
inbunden, 694 sidor, SEK 1241, ISBN: 978-3-451-31308-0

Rüdiger Lux, professor emeritus vid universitetet i Leipzig, är en mycket välrenommerad Sakarjaforskare som, på grund av att han nästan uteslutet skriver på tyska, tyvärr inte är så känd utanför Tyskland som hans kunskap och expertis förtjänar. Denna kommentar är frukten av många års forskning. Den är historisk-kritisk till sin karaktär, vilket framgår tydligt redan i dess titel och omfång. Till skillnad mot, till exempel, Mark Bodas gedigna kommentar från 2016, som täcker hela Sakarjaboken, är Lux kommentar begränsad till kapitel 1–8. Denna avgränsning speglar den rådande konsensus bland redaktionskritiska forskare att kapitel 1–8, 9–11 och 12–14 inte är skrivna av samma person.

Efter en utförlig bibliografi, där viktiga kommentarer och monografier nämns, inleder Lux sin kommentar med en relativt kortfattad inledning. Det finns inga stora överraskningar här. Lux diskuterar den gängse uppdelningen av boken i tre delar, relationen mellan Sak 1–8 och Haggaj som de sinsemellan mycket lika (men dock inte helt

identiska) datumformuleringarna oundvikligt föreslår, samt förhållandet mellan de olika delarna i Haggaj-Malaki och deras kronologiska och litterära funktion i Tolvprofetboken. Han ger även en koncis överblick av innehållet i kapitel 1–8, samt diskuterar den struktur som skapas, inte bara genom dialogen mellan de olika litterära karaktärerna, utan även genom blandningen av å ena sidan, dialog, prosa och poesi, och å andra sidan visionsskildring och gudstilltal.

Lux är konservativ när det gäller dateringen av Sak 1–8. Han vidhåller att datummarkeringarna har historiskt värde och antar således att merparten av texten är skriven under (och reflekterar) den tidiga persertiden under Darius I:s regeringstid. Med det sagt sällar sig Lux till flertalet nutida redaktionskritiska forskare som hävdar att predikan i Sak 1:1–6, materialet om Josua i kapitel 3 och 6:9–15, samt mycket i kapitel 7–8 tillkom efter andra templets grundande år 515 f.Kr. Allt som allt finner Lux – in linje med många andra forskare (till exempel Wöhrle, Tiemeyer) – bevis på en grundskrift från 520–518 f.Kr. som består av sju visionsskildringar, samt tre senare redaktioner där kapitel 3, de flesta orakeltexter samt kapitel 7–8 utgör senare tillägg från slutet av 500-talet till slutet av 300-hundratalet f.Kr. Lux bidrar även med en diskussion angående de olika teologiska perspektiv som finns i Sak 1–8, med fokus på författarnas förväntningar på Guds snara återkomst till Jerusalem för att skapa en ny världsordning i historisk tid med Serubbabel som regent. Det är först i de senare redaktionerna som dessa förväntningar förskjuts till en eskatologisk framtid.

Den större delen av Lux gedigna kommentar ägnas åt själva texten (Sak 1–8). Lux går metodiskt igenom texten perikop för perikop. Diskussionen av var och en av dessa större textavsnitt är indelade i fem delar. Varje diskussion börjar med en bibliografi bestående av viktiga monografier och artiklar som diskuterar texten i fråga. Denna bibliografi – som fungerar som en komplettering av de huvudverk som finns omnämnda i kommentarens början – är orienterad mot tyska, historisk-kritiska verk, helt i linje med kommentarens metod. Den som söker efter pastoral litteratur eller feministiska eller postkoloniala läsningar

letar alltså förgäves, då dessa områden ligger utanför Lux tyngdpunkt och intresse. Det bör även påpekas att Lux klart väljer att framhålla tysk forskning i de följande exegetiska diskussionerna.

Lux gör sedan en nyöversättning till tyska av den aktuella perikopen ("Text"), åtföljd av utförliga textnoter ("Zu Text und Übersetzung") där skillnader mellan bland annat MT och LXX, samt av forskare föreslagna textkritiska ändringar nämns. Som vanligt i många kommentarer är denna sektion skriven i mycket koncentrerad form och dessutom tryckt i ett mindre typsnitt än den kringliggande diskussionen. Detta är synd, då Lux diskussion – noggrant utförd i kritisk dialog med relevant sekundärlitteratur – är en viktig del av kommentaren och dessutom väsentlig för att förstå den ofta mycket komplicerade text som Sakarjas visionsskildring utgör.

Den därpå följande analysen ("Analyse") diskuterar textens genre, struktur, tematiska och språkliga koherens samt redaktionella lager i dialog med relevant sekundärlitteratur. I denna del finns inte speciellt många överraskningar, då uppdelningen mellan grundtexten och redaktionslagren i mångt och mycket följer gängse åsikter bland nutida redaktionskritiska forskare. Till exempel skiljer Lux grundtexten i 4:1–6aa och 10b–14 från de senare tillagda orakeltexterna i vers 6aβ–10a. Han är däremot mer tveksam till huruvida vers 1 och 12 utgör senare tillägg, igen helt i linje med den senaste Sakarjaforskningen. När det gäller kapitel fem är situationen mer komplicerad, då forskare är inbördes oeniga om textens gradvisa tillkomst. Lux väljer – enligt min mening korrekt – att upprätthålla textens ursprungliga enhet, till skillnad mot forskare som Körting och Hallaschka, som skiljer grundtext från redaktionslager.

Lux övergår sedan till att diskutera textens tolkning ("Auslegung"). På grund av de avsevärda utmaningarna när det gäller att tolka Sakarjas visionsskildring är denna diskussion, som ofta är fallet, lång och detaljerad. Lux vänder på varje sten och ger läsaren en mycket god inblick i de betydande tolkningssvårigheter som finns med avseende på textens oklara och komplicerade symbolik, dess potentiella historiska och eskatologiska betydelse samt eventuella politiska och religiösa budskap.

Denna del av kommentaren är rikligt illustrerad med hjälpsamma bilder om hur textens bildspråk kan belysas av samtida arkeologiska artefakter. Lux visar till exempel egyptiska och mesopotamiska bilder på tjurar, huvudbonader med horn och likande motiv för att illustrera vad Sakarja, i sin andra visionsskildring i Sak 2:1–4 (sv. 1:18–21), kan ha menat sig ha sett.

Den avslutande delen ("Bedeutung") sammanfattar det budskap som texten i sin helhet kan tänkas söka förmedla, hur de redaktionella tilläggen skiftar textens tonvikt och såtillvida modifierar dess betydelse inte bara i Sakarjaboken utan även i den större kontexten in den Hebreiska bibeln. När det gäller kapitel 3 hävdar Lux till exempel att denna visionsskildring, som de flesta redaktionskritiska forskare menar är ett senare tillägg, är del av två tolkningsprocesser. Å ena sidan bidrar tillägget av den historiske personen Josua till en process därigenom visionsskildringen knyts an till historiska personer för att legitimera det historiska översteprästerskapet. Å andra sidan finns en parallell process där fullbordan av många av motiven i visionsskildringen skjuts på framtiden. Hoppet om en kung av Davids ätt, som i grundlagret är knutet till Serubbabel, blir omtolkat till att gå i uppfyllelse först i den eskatologiska eran. Kommentaren slutar med ett index över bibelställen.

Lux kommentar är mycket användbar och kan helt klart rekommenderas till alla som önskar förstå det enigmatiska materialet i Sak 1–8. Det är ingen revolutionerande kommentar så till vida att den inte innehåller speciellt många helt nya insikter. I stället är den en oerhört noggrann och gedigen diskussion och utvärdering av redan existerande tolkningar.

Den är också relativt lättillgänglig då den följer den attraktiva struktur för vilken Herders kommentarserie är känd. Dess innehåll är över-skådligt tack vare marginalanteckningarna som fungerar som både överskrift och sammanfattning av ett textstycke. Lux språk är dessutom relativt lättförståeligt för den som inte har tyska som modersmål.

Lena-Sofia Tiemeyer, Örebro teologiska högskola